

I siniflərin ilk təlim çətinliklərinin psixoloji xüsusiyyətləri

Nərmin Abdullayeva

*Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin
Pedaqoji psixologiya kafedrasının
dissertantı*

E-mail: nermin.abdullayeva.1991@inbox.ru

Rəyçilər: psixol.ü.e.d., prof. Ə.T. Baxşəliyev,
psixol.ü.f.d., dos. M.C. İsmayılova

Açar sözlər: kiçikyaşlı məktəbli, təlim fəaliyyəti, təlim çətinliyi, oxu və yazı bacarığı, dinləmə

Ключевые слова: младший школьник, учебная деятельность, трудности в учебе, способность писать и читать, прослушивание

Key words: primary schoolchildren, activities of training, difficulty of training, reading and writing ability, listening

Təlimə keçidin ilk dövrlərində kiçikyaşlı məktəblilərin təlim fəaliyyətində müşahidə olunan çətinliklər müxtəlif tədqiqatçılar tərəfindən fraqmentar, yaxud qabarıq şəkildə işıqlandırılmış, lakin müasir dövrdə təhsilimizdə kurikulumların tətbiq olunduğu indiki şəraitdə kiçikyaşlı məktəblilərin təlim çətinlikləri və onların psixoloji xüsusiyyətləri diqqətdən kənar qalmış, sistemli şərh olunmamışdır.

Kiçikyaşlı məktəblilərin təlim fəaliyyəti prosesində rastlaşdıqları çətinliklərinin daxili (psixoloji) xüsusiyyətlərini nəzərə alaraq (məsələn, təlimin ilk mərhələsində uşağın idrak proseslərinin lazımi səviyyədə inkişaf etməməsi, başqa sözlə təlim fəaliyyəti ilə bağlı zəruri olan fikri əməliyyatların yetişməməsi) onların səriştəsizlikdə, tənbellikdə, təlimə qabiliyyətsizlikdə günahlandırılmasına yol verilməməlidir. Kiçikyaşlı məktəblilərin bir 45 dəqiqə ərzində dərsi dinləyə bilməməsi, diqqətinin zəifliyi, mətni və oradakı anlayışları qavraya bilməməsi, dərk etmə səviyyəsinin aşağı olması, yaddasaxlama, yadasalmanın zəifliyi, idrak maraqlarının zəifliyi və s. daxili xüsusiyyətlərə aiddir. Təlimin ilk illərində kiçikyaşlı məktəblilərin təlim prosesində yaranmış belə psixoloji çətinliklərinin səbəblərini onların məktəb həyatına adaptasiya olmamalarında axtarmaq və onları pillə-pillə yoluna qoymaq lazımdır. Kiçikyaşlı məktəblilərdə intellektual inkişaf aydın hiss edilməsə də onlar çoxlu psixoloji çətinliklərlə rastlaşırlar. Kiçikyaşlı məktəblilərdə disqrafiya (yazı), disleksiya (qiraət), discalalia (hesablama) kimi psixoloji çətinliklər özünü göstərir. Amerika psixoloqlarının, tədqiqatçılarının fikrincə, kiçikyaşlı məktəblilərdə bu psixoloji çətinliklər əsas idrak prosesləri olan qavrayış, diqqət və təfəkkürün fəaliyyəti ilə bilavasitə əlaqədardır.

Yeni inkişaf şəraiti, yeni çevrə, yeni fəaliyyət növü, yeni əqli yük, yeni tələblər bu mərhələdə çətinliklərin olmasının təbiiyyətinə şübhə yaratmır. Həmçinin təlimin ilk günlərində onlarla qarşılıqlı əlaqə və ünsiyyət yaradılması sahəsindəki çətinliklər qaçılmazdır. Birincilərin təlim çətinlikləri ilə bağlı öz aləminə çəkilməsinə yol vermək olmaz. Onlara lazımi kömək göstərmək üçün əlverişli ünsiyyət və fəaliyyət şəraiti yaradılmalıdır.

Təlimin ilk dövrlərində müşahidə olunan təlim çətinlikləri əsasən məktəb təliminə başlamaqla bağlı olur. Bu dövrdə 6 yaşlı uşağın psixikasında bir sıra psixososial dəyişikliklər baş verir. Həmyaşlıları ilə ünsiyyət qurmaq, müəllimlə qarşılıqlı münasibətlər, öz hərəkət,

rəftar və davranışını məktəbin daxili qaydaları əsasında həyata keçirmək və digər hallar onun təlim fəaliyyətində psixoloji çətinliklər yaradır.

Kiçikyaşlı məktəblilərin təlim fəaliyyətinin ilk dövrlərində qarşılaşdıqları çətinliklərin səbəb və mexanizminin tədqiqinin böyük nəzəri və praktik əhəmiyyəti vardır. Çünki çətinlikləri yaradan mexanizmin müəyyənləşdirilməsi onun aradan qaldırılması üçün uyğun mexanizmin qurulmasına imkan verir. Bu məqsədlə kiçikyaşlı məktəblilərin təlimin ilk dövrlərində çətinliklərini formalaşdıran psixoloji məqamların müəyyənləşdirilməsinin, onların bu sahədəki çətinliklərinin psixoloji təsnifatının aparılmasının və buna müvafiq olaraq psixoloji təsir vasitələrinin seçilməsinin onların aradan qaldırılmasında əhəmiyyəti böyükdür.

Kiçikyaşlı məktəblilərin təlim fəaliyyətinə başlamaqla bağlı psixoloji çətinliklərini təxmini də olsa aşağıdakı kimi qruplaşdırma bilərik:

1. Təlim fəaliyyətinin və təlim vərdişlərinin formalaşmaması ilə bağlı çətinliklər;
2. Öz fikrini ifadə etməklə bağlı çətinliklər (məsələn, müəllimdən icazə almaq istəyir, qorxur, suala cavab vermək istəyir, lakin özünə inanmır, utanır və s.);
3. Məktəb qaydaları ilə bağlı çətinliklər;
4. Dərs dinləməklə bağlı çətinliklər;
5. Oxu və yazı vərdişlərinin yaranması ilə bağlı çətinliklər;
6. Təlim materialları ilə bağlı çətinliklər;
7. Müəllim-şagird münasibətləri ilə bağlı çətinliklər;
8. Şagird-şagird münasibətləri ilə bağlı çətinliklər;
9. Məktəbə emosional münasibətin, təlim motivasiyasının mövcud inkişaf səviyyəsindən irəli gələn çətinliklər.

Tədrisin ilk mərhələlərində kiçikyaşlı məktəblilər məktəb qaydalarına uyğunlaşmaqda çətinlik çəkirlər. Məktəb qaydaları dedikdə, parta arxasında oturmaq, sinifdən icazə ilə çıxıb, icazə ilə daxil olmaq, öz növbəsini gözləmək və s. nəzərdə tutulur. İlk vaxtlar çətinlik onların hərəkətə meyl və çoxluğundan irəli gəlir. Belə ki, kiçikyaşlı məktəblilər özlərinin müxtəlif hərəkətlərini dayandıрмаğa və bədənlərini müəyyən vəziyyətdə saxlamağa məcburdur. Bunun nəticəsində bədənin bəzi üzvləri çox enerji sərf edərək yorulduğu halda digər bəzi üzvlərdə genetik enerji yüksəlir və kiçikyaşlı məktəblilərin hərəkətə meyl və tələbatları qüvvətlənir. Nəticədə dərs zamanı onlar özündən asılı olamayaraq bəzi hərəkətlər edirlər və onlar üçün bu hərəkətlərin qarşısını almaq çətinləşir və bu zəmində onlarda diqqətsizlik formalaşır.

Sabit, davamlı, məhsuldar keyfiyyətlərə malik olan ixtiyari diqqət dərslərin kiçikyaşlı məktəbli tərəfindən dinlənilməsinə və qavranılmasına, mənimsənilməsinə şərait yaradır. Lakin təlimin ilk dövrlərində kiçikyaşlı məktəblilərdə iradə və ixtiyari diqqətin az inkişaf etməsi nəticəsində iradə və ixtiyari diqqətə zəif olan kiçikyaşlı məktəblilər dərslərinə sonuna kimi və sistemli şəkildə dinləməklə bağlı çətinlik çəkirlər. Sinifdəki şagirdlərin bir qismi dərs dinləməklə bağlı çətinlik çəksələr də, digər qismində bu sahədə problem nəzərə çarpmır. Bu həm də onların iradə və ixtiyari diqqətinin inkişafından asılıdır. İxtiyari diqqətin tərbiyəsinə yönəlmiş yaş səviyyəsinə müvafiq və onlarda maraq yaradan, zehni qabiliyyətlərinin inkişafına uyğun fəaliyyət üsullarından, vasitələrindən, təlim materiallarından istifadə olunmalıdır. Dərs tempinin sürəti seçilərkən öyrənənlərin diqqətinin sürətinin nəzərə alınması vacibdir. Çünki diqqətin sürəti fərdi olaraq dəyişir və diqqətin sürəti kiçikyaşlı məktəblilərdə nisbətən azdır. Bu psixoloji faktın nəzərə alınmaması dərslərin dinlənilməsi ilə bağlı çətinlikləri şərtləndirən amillərdəndir.

Bu dövrdə oxu prosesinə yiyələnməkdə əsaslı kəmiyyət və keyfiyyət dəyişiklikləri baş

verir. Oxu vərdişinin inkişafı təlim müvəffəqiyyətinə, xüsusilə digər fənlərin mənimsənilməsinə müsbət təsir edir. Oxu vərdişinin formalaşdırılması birincilərdən gərgin səy, iradə tələb edir.

Təlimdə oxuda olan çətinliyi, oxunun kompleks pozulmasını adlandırmaq üçün disleksiya terminindən istifadə olunur. Oxunun pozulmasının bir sıra aparıcı səbəbləri mövcuddur. Görmə, görmə-məkan qavrayışının, yaddaşın formamalaşması səbəbli vizual disleksiya (görmə disleksiyası) formalaşır. Təlimdə oxu çətinliklərinin bir səbəbi də nitq funksiyasının formalaşmaması ilə bağlı olub, verbal disleksiya (nitq disleksiyası) adlandırılır.

Kiçikyaşlı məktəblilərin oxu çətinliklərinin əsas səbəblərini aşağıdakı kimi müəyyənləşdirə bilərik:

- 1) Oxu vərdişlərinin yaranmaması;
- 2) İntonasiyaya düzgün əməl edilməməsi;
- 3) Bəzən məndəki məfhumların mürəkkəbliyi, anlaşılmaması;
- 4) Görmə qavrayışının məhdudluğu;
- 5) Fonematik təhlilin ilk vaxtlar yüksək inkişaf etməməsi;
- 6) Semantikanın düzgün dərk edilməməsi;
- 7) Lüğət ehtiyatının məhdudluğu.

Yenicə oxumağa başlayan kiçikyaşlı məktəblinin oxu çətinliklərinin bir sıra psixoloji xüsusiyyətlərinə nəzər salaq. Belə ki, yenicə oxumağa başlayan kiçikyaşlı məktəblinin yalnız bir hərfi görməsi onun oxu sahəsinin məhdud xarakterindən xəbər verir. Oxu sahəsinin təkmilləşdirilməsi üçün görmə qavrayışını təmin edən təlim tapşırıqlarından, təmrinlərdən istifadə olunmalıdır. Oxunan mətnin lazımi səviyyədə başa düşülməməsi kiçikyaşlı məktəbli üçün çətinlik törədir. O, oxuduğu sözün mənasını tutmaqda çətinlik çəkir. Söz və cümlənin mənasını dərhal başa düşməsi üçün görmə qavrayışı ilə yanaşı, eşitmə qavrayışının, həmçinin dinləmə bacarıqlarının da inkişafı zəruridir. Çünki o, sözü əvvəlcə görür, tələffüz edir, eşidir, sonra başa düşür. Məhz buna görə də o mətni oxuyarkən vurğunu, intonasiyanı, ifadəliliyi gözləyə bilmir.

Yenicə oxumağa başlayan kiçikyaşlı məktəblilər hecalarla oxu prosesində bəzən hecaları bir tamda birləşdirməkdə çətinlik çəkirlər. Onlar sözləri hecalarla, fasilələrlə oxuduqlarından sonuna çatanda əvvəlki yaddan çıxır, həmin hissələri bağlamaq üçün geriye qayıdırlar. Beləliklə də, onlar sözdə eyni hecanı, cümlədə eyni sözü bir neçə dəfə təkrarlamağa olurlar. Oxu prosesində reqresiyayı azaltmaq məqsədilə dərsləklərdə azhecalı, mənaca aydın olan sözlər təqdim edilməlidir.

Təlimdə yazı xəttində olan çətinliyi ifadə edən disqrafiya terminindən istifadə olunur. Yazı işində təsadüf olunan çətinliklər uşağın funksional yetkinlik səviyyəsi və təlim prosesinin təşkili ilə əlaqədardır. İlk baxışda əhəmiyyətsiz görünən səbəb, yəni uşağın yazarkən qələmi düzgün tutmaması və görmə-məkan qavrayışındakı çətinlik normal yazı prosesini pozur. Kiçikyaşlı məktəblilər yazı prosesində hərfləri kalligrafik cəhətdən düzgün yazmaqda, düzgün birləşdirməkdə çətinlik çəkirlər. Birinci siniflərin yazısında nəzərə çarpan nöqsanlar (hərflərin bərabər ölçüdə olmaması, müxtəlif tərəflərə meyilli olması, konfigurasiyanın pozulması, elementlərin düzgün birləşdirilməməsi, bəzi hərflərin kitabda olduğu kimi çap şəklinin yazılması və s.) müşahidə olunur. Görmə-məkan qavrayışının formalaşmaması, fərdi yazı tempi və gözlənilən müvəffəqiyyətsizliyin yaratdığı həyəcan, təşviş uşağın yazısında çoxlu qüsurların olmasını mütləq edir. Həmin nöqsanlar korreksiya işi tələb edir, əks halda bu qüsurlar vərdişə çevirilərkən yazı, yazı xəttinin və yazılı nitqin pozulmasına gətirib çıxarır.

Yazı dərslərində uşaqların funksional imkanları nəzərə alınmalıdır. Bu məqsədlə 6 yaşlıların əzələlərinin funksional yetkinliyə çatmaması, əl, barmaq və falanqalarının hələ formalaşmaması, qrafik hərəkətlərin sinir-əzələ tənziminin təkmilləşməsi nəzərə alınmalıdır. Yeni hərfi tanımaq üçün yalnız onun xarakterik əlamətlərini ümumiləşdirmək kifayət etmir, həmçinin ona məxsus cizgiləri fərqləndirmək, ona oxşar olan digər hərflərdən ayırmaq, adlandırmaq və yadda saxlamaq lazımdır.

Müşahidələr göstərir ki, məktəblərdə yazı və oxu zamanı çətinlik çəkən uşaqlar çoxdur. Psixoloji tədqiqatlar göstərir ki, kiçikyaşlı məktəblilərin oxu və yazı ilə bağlı qarşılaşdıqları bu çətinliklər onların görmə qavrayışının zəifliyi ilə bağlı olur. Şagirdlər oxu və yazı zamanı buraxdıqları səhvləri görərsə yol verdikləri nöqsanları qavrayar və bu istiqamətdə rastlaşdıqları çətinlikləri aradan qaldırar. Həmçinin kiçikyaşlı məktəblilər şifahi və yazılı nitq zamanı qrammatik qanunauyğunluqları bilmədikləri üçün bu cür çətinliklərlə rastlaşırlar. Ona görə də müəllim və valideynlər şifahi və yazılı nitq zamanı uşaqların bu sahə üzrə bacarıq və vərdişlərinin formalaşmasına diqqət yetirməlidirlər.

Kiçikyaşlı məktəblilərin təlim prosesində qarşılaşdıqları psixoloji çətinliklər təlim materialları ilə də müəyyən olunur. Tədris materiallarının pedaqoji və psixoloji cəhətdən işlənmə səviyyəsi, keyfiyyəti, müvafiqliyi materialın kiçikyaşlı məktəbli tərəfindən mənimsənilmə imkanlarını artırır.

L.S. Viqotskinin fikrincə, tədris materiallarının obyektiv çətinliyi və şagirdlərin onları mənimsəməsi imkanları psixoloji ölçülərlə ancaq və ancaq yaxın inkişaf səviyyəsi anlamı əsasında açıqlana bilər və açıqlanmalıdır (1, s.48).

Təlim materiallarında seçilmiş hər bir mövzunun, məzmunun şagird düşüncəsindəki inikasının özünəməxsus çətin cəhətləri vardır. Təlim materiallarının çətinlik dərəcəsi səmərəli öyrənməyə təsir edən xarici amil kimi çıxış edir. Materialın çətinliyi onda olan informasiyanın öyrənmənin idrak imkanlarına uyğunsuzluğu ilə müəyyən edilir. Bu isə o deməkdir ki, ibtidai siniflərin istifadəsi üçün dərslik yazan hər bir müəllif mətni yazarkən müvafiq olaraq kiçikyaşlı məktəblilərin təfəkkür xüsusiyyətlərini, qavrayış qabiliyyətlərini, yaddaşını nəzərə almalıdır.

Təlim materialları ilə bağlı çətinliklərin başlıcalarından olaraq materialların kiçikyaşlı məktəblilərin yaş və bilik səviyyəsinə uyğunsuzluğunu, çox quru və mücərrədliyini (kiçikyaşlı məktəblilərdə təfəkkür nisbətən konkret xarakterə malikdir, mücərrəd anlayışları onlar nisbətən çətin qavrayırlar), köhnəlikdə yenilik- materialların kiçikyaşlı məktəblilər üçün qismən məlum və qismən yeni və məchul məzmunu malik olmasını, maraqsızlığını (maraq hər kiçikyaşlı məktəbli üçün fərdi xarakter kəsb etdiyindən məzmununda ümumi, çoxcəhətli, rəngarəng maraqlar nəzərə alınmalı), onların səviyyəsinə nisbətən çox çətin yaxud çox asan olmasını (yüksək çətinlik şəraitində kiçikyaşlı məktəblilərdə öz qüvvəsinə qarşı inamsızlıq, yorğunluq, acizlik, materialı anlamaqda çətinlik, asan olduqda diqqət yetirməyə ehtiyac hiss etməmək müşahidə olunur), materialın az emosionallığını (kiçikyaşlı məktəblilər emosional hissetmə və emosional yaddaş vasitəsilə emosional materialları daha yaxşı qavrayırlar) göstərmək mümkündür.

Bu dövrdə təlim prosesi müəllim və kiçikyaşlı məktəblilərin qarşılıqlı münasibətləri, şagird və mənimsənilməli məzmun kontekstində araşdırılır. Bizə məlumdur ki, çətinliklərin yaranmasında iş şəraiti, müəllim-şagird münasibətlərinin xarakteri mühüm rol oynayır.

Müəllimlə şagird arasında yaranan mənəvi-psixoloji münasibətlər bilavasitə təlim fəaliyyətində formalaşır və təlimin səmərəli təşkilini həyata keçirir. Bu zaman tədris prosesinin təşkilində aparıcı rol əlbəttə ki, müəllimə aiddir. Burada müəllimin şagirdlərə

humanist yanaşması, onları subyekt kimi dəyərləndirməsi, fərdi psixi xassələrinə diqqət yetirməsi zəruri şərtlərdəndir. Təlim prosesinin kiçikyaşlı məktəblilərin daxili imkanlarına, xarakterlərinə, şəxsi keyfiyyətlərinə uyğunlaşdırılması, onların fərdi psixi inkişafı müəllimin metodik səviyyəsindən və pedaqoji ustalığından asılıdır.

Ə.Əlizadənin fikrincə, “Müəllim-şagird(lər)” münasibətlərinin humanistləşdirilməsi şagirdin bir şəxsiyyət kimi inkişaf etdirilməsinin başlıca şərtidir və müasir məktəb üçün son dərəcədə aktualdır” (3, s.34).

Psixoloji tədqiqatlar göstərir ki, təlim fəaliyyətində yaranan bir çox ciddi çətinliklər müəllimin şagirdlərlə ünsiyyəti düzgün qura bilməməsi nəticəsində formalaşır. Müəllim-şagirdlər arasındakı qarşılıqlı münasibətlərin müxtəlif çalarları vardır: münaqişəli, psixoloji uyumsuzluq. Fikrimizcə, psixoloji uyumsuzluğun əsasında yaş dövrünə xass xüsusiyyətlərdən irəli gələn düşüncə tərzi, fikirlərin uyusmaması, müəllimin nitqinin, şərh üsulunun kifayət qədər şagird üçün, onun anlama səviyyəsi üçün uyğun olmaması, antipatiya hallarına yol verilməsi, müəllimin şagirdlərə və öz peşəsinə münasibəti durur. Kiçik məktəb yaş dövründə kiçikyaşlı məktəblilərin münasibətlərində birinci hala, yəni müəllim və yaşlıları ilə münasibətdə münaqişələrə məktəb təcrübəsində az təsadüf olunur, buna səbəb onların hələ kifayət qədər müstəqil olmamaları ilə bağlıdır. İkinci halın müəllim-şagird münasibətlərinə yol tapmasının qarşısı qəti şəkildə alınmalıdır.

İbtidai siniflərdə kiçikyaşlı məktəblinin nəzərində müəllimin nüfuzunun çoxluğu müşahidə olunur. Müəllimin nüfuzu onun təklif və təsirlərinin kiçikyaşlı məktəblilər tərəfindən qəbul edilməsini asanlaşdırır. Müəllimin nüfuzu ədalətliliyi, öz peşəsini sevməsi, bilik səviyyəsi, xoş rəftarı, qıraəti, öz şagirdlərini sevməsi, öz fəaliyyətində humanistik yanaşmaya əsaslanması və s. ilə qırılmaz sürətdə bağlıdır.

Məktəbdə təlim üçün səmərəli mühitin yaradılması, məktəbə emosional münasibətin yüksək səviyyəsi təlimə adaptasiyanı şərtləndirir. Müşahidələr göstərir ki, məktəbə daxil olmaq ərəfəsində birinci sinifə hazırlaşanların 90%-dən çoxunda yüksək təlim motivi olur, lakin hər adi müvəffəqiyyətsizlik onlara kəskin təsir edir və artıq I yarımilin sonunda birincilərin əksəriyyətinin oxumağa həvəsi azalır. Əslində bu neqativ halı təlim çətinliklərinin dərin qatlarında, xüsusilə motivasiya sahəsində axtarmaq lazımdır.

Tədris prosesində rast gəlinən nöqsanlardan biri də şagirdlərin təlim prosesinə zəif cəlb edilməsi ilə bağlıdır. Dərsin ilk mərhələsi olan motivasiya mərhələsində müəllim məktəblilərin təlimə motivləşməsinin müxtəlifliyini nəzərə alaraq bu problemin həllini diqqət mərkəzində saxlamalıdır. Şagirdlərə müstəqil surətdə bilik əldə etmək qaydaları aşılmalıdır.

I sinif şagirdləri tədris ilinin ortalarında təlim fəaliyyətində daha çox çətinliklərlə qarşılaşırlar. Bunun əsas səbəbini təlimin mürəkkəb xarakter alması ilə izah etmək olar. Nəzərə alsaq ki, bu dövrdə uşağın idrak müstəqilliyi, tədqiqatçılığı yüksək səviyyədə olmur. Bu dövrdə uşaq həcmcə artan biliklərə yiyələnməkdə çətinlik çəkir. Öyrənmə sahəsində zamanla mənimsəmiş olduğu qayda, üsul və tərzlərə əsasən heç bir çətinlik çəkmədən təlimin öhdəsindən gəlməyi bacarır. Təlim çətinliklərinin qarşısını almaq üçün uşağın əqli fəaliyyətinin fəallaşdırılmasına diqqəti yönəltmək lazımdır.

Məqalənin aktuallığı. Təlimin ilk dövründə birincilərin çətinliklərinin müəyyənləşdirilməsi sonrakı tədris illərində inkişaf dinamikasını izləmək baxımından əhəmiyyətlidir.

Məqalənin elmi yeniliyi. Məqalədə kiçikyaşlı məktəblilərin təlim fəaliyyətinə başlamaqla bağlı müşahidə olunan çətinliklərinin psixoloji xüsusiyyətləri ətraflı şəkildə şərh olunmuşdur.

Məqalənin praktik əhəmiyyəti və tətbiqi. Məqalədə irəli sürülən təklif və nəticələr

məktəb psixoloqları və ibtidai sinif müəllimlərinin fəaliyyətində məktəb təliminə keçid dövründə kiçikyaşlı məktəblilərin təlim çətinliklərinin psixoloji xüsusiyyətlərinin müəyyənləşdirilib aradan qaldırılmasında nəzərə alınmalıdır.

Ədəbiyyat

1. Əmrahlı L.Ş. Yeniləşən təhsilin psixoloji problemləri. Bakı: Mütərcim, 2010, 276 s.
2. Əlizadə Ə.Ə., Əzimov Q.E., Quliyev E.M. Məktəblinin psixologiyası. Bakı: Renessans-A Nəşriyyat evi, 2015, 114 s.
3. Əlizadə Ə.Ə. Müasir Azərbaycan məktəbinin psixoloji problemləri. Bakı: Pedaqogika, 2004, 432 s.
4. Kərimov Y.Ş. Seçilmiş əsərləri (II cild). Bakı: Pedaqogika, 2007, 432 s.
5. Məmmədov A.U. Təlimin psixoloji əsasları. Bakı: Maarif, 1993, 296 s.

Н. Абдуллаева

Психологическая характеристика первоклассных трудностей в обучении

Резюме

Существование трудностей с обучением учащихся начальной школы создает серьезную потребность в изучении реального положения в области начального образования. После этого могут быть определены обстоятельства, при которых могут возникнуть трудности с обучением. Основные проявления, содержание и характер трудностей, с которыми сталкиваются учащиеся начальной школы в своей учебной деятельности, различны по своему психологическому характеру и нуждаются в раскрытии.

N. Abdullayeva

Psychological features of training difficulties of First-grade schoolchildren

Summary

The existence of learning difficulties for primary schoolchildren creates a serious need for learning the real situation of primary education. Thereafter, the circumstances under which learning difficulties might arise may be determined. The main manifestations, content and character of difficulties encountered by primary schoolchildren during their learning activities are different in their psychological nature and need to be disclosed.

Redaksiyaya daxil olub: 26.09.2019